“Татарстан Республикасы Зеленодольск муниципаль районы 5 нче гимназиясе” гомуми белем муниципаль бюджет учреждениесе

ПРОЕКТ ЭШЕ

«МИЛЛИ ХӘЗИНӘ”

Төзүче:
Бикмуллина Р.Г.,
“Татарстан Республикасы Зеленодольск муниципаль районы 5 нче гимназиясе” гомуми белем муниципаль бюджет учреждениесенең югары категорияле башлангыч сыйныф укытучысы

2024

Эчтәлек

1. Аңлатма язуы..2-3
2. Проектның актуальлеге һәм социаль әһәмияте...............................4
3. Максаты һәм бурычлары..5
4. Максатчан төркемнәре...5
5. Тормышка ашыру шартлары..5
6. Көтелгән нәтиҗәләр...6
7. Проектның эчтәлеге..7-8
8. Тематик планлаштыру..9
9. Йомгаклау..10
10. Әдәбият..10

1. Аңлатма язуы.

Әдәби уку фәне буенча дәрестән тыш эшчәнлек өчен төзелгән “Милли хәзинә” проекты Г. М. Сафиуллина, М. Я. Гарифуллина, Ә. Г. Мөхәммәтҗанова, Ф. Ф. Хәсәнованың “Татар телендә башлангыч гомуми белем бирү мәктәбендә әдәби уку предметын укыту” программасына һәм Татарстан Республикасы Зеленодольск муниципаль районы 5 нче гимназиясенең югары категорияле башлангыч сыйныф укытучылары Бикмуллина Р.Г., Зиганшина Ж.Х. тарафыннан төзелгән авторлык программасына нигезләнеп, федераль дәүләт белем стандарты таләпләренә туры китереп, Татарстан җирендә яшәп, рус мохитендә тәрбияләнүче 3 нче сыйныф укучылары өчен төзелде.

Башлангыч мәктәптә әдәбият дәресләренең төп максаты: башлангыч сыйныфларда уку дәверендә балада дөрес һәм йөгерек уку күнекмәләре булдыру, халык авыз иҗаты, язучы һәм шагыйрьләр әсәрләре белән якыннан таныштыру, чәчмә һәм шигъри әсәрләрне укып, эстетик ләззәт алырга өйрәтү. Әдәби уку дәресләренең төп бурычы – укучыларда йөгерек, аңлы, сәнгатьле уку күнекмәләре булдыру, текст һәм китап белән эшләү осталыгы тәрбияләү. Шушы максаттан чыгып, программада халык авыз иҗатына күбрәк өстенлек бирелде. Халык авыз иҗаты әсәрләре белән танышу язучылар әсәрләре белән таныштыруның алшарты булып тора. Аларны өйрәнү автор әсәрләрен уку белән параллель алып барыла.

Кече жанрларның күпчелеге уен характерында. Табышмаклар аша табигать турындагы әһәмиятле мәгълүматлар истә кала. Эндәшләрдә шулай ук табигатькә мөрәҗәгать итү, үтенү чагыла. Санамышлар иң борынгы санауның серләрен ача. Хайваннар турындагы әкиятләрдә геройлар уйдырма образлар аша бирелә. Ә тылсымлы әкиятләрдә җәнлекләр төп геройларның булышчылары итеп сурәтләнә. Әкиятләр аша яшь кешенең төрле каршылыклар аша үтеп үсү юлы күрсәтелә.

Язучы әсәрләрендә тарихи вакыйгалар кеше кичерешләре белән үрелеп бара. Ә фольклор әсәрләрендә тылсымлы дөнья күрсәтелә, һәм вакыйгалар һәрвакытта да уңай сыйфатларга ия булган геройларның җиңүе белән тәмамлана.

Кече яшьтәге мәктәп баласын үзе аңларлык әдәби алымнар – чагыштыру, каршы кую һ.б. белән таныштырырга кирәк. Шигъри әсәрләрне яратырга һәм аларны укып ләззәтләнә белергә өйрәтү дә зарур. Ә башлангыч сыйныфларда боларны өйрәтә алмасак, сәнгатьнең бер төре буларак поэзия күп кенә укучылар өчен аңлаешсыз булып калачак.

Башлангыч гомуми белем бирү баскычында әдәби укуга өйрәтүнең гомуми нәтиҗәләре түбәндәгеләр:

● укучыны әдәби әсәрләр аша Туган иле, туган ягы, дөнья халыклары мәдәнияте һәм тарихы белән таныштыру;

● әдәби әсәрне, сәнгатьнең үзенчәлекле бер төре буларак, башка сәнгать әсәрләре белән чагыштырып өйрәнү;

● әсәрнең жанрын билгеләгәндә, геройларга характеристика биргәндә анализ, чагыштыру, каршы кую ысулларын куллану;

● төрле характердагы әсәрләр белән таныштыру;

● кече яшьтәге мәктәп баласын үз фикерен курыкмыйча әйтергә, башкалар фикерен тыңлый һәм хөрмәт итәргә күнектерү;

● укучыларны әдәби, фәнни, фәнни-популяр текстлардан үзләренә кирәкле мәгълүматларны эзләп таба белергә өйрәтү;

● сүзлек, энциклопедияләр белән эшләү күнекмәләре булдыру;

● төрле ситуацияләрдә, сөйләм этикеты кагыйдәләрен үтәп, диалог, монолог төзергә өйрәтү.

2. Актуальлеге һәм социаль әһәмияте

Хәзерге вакытта укытучылар алдында бик кыен мәсьәлә килеп туа. Әдәби уку дәресләре уку планы буенча атнага 1 нче сыйныфларда 1 сәгать, 2 – 4 нче сыйныфларда 2 сәгатькә исәпләнгән. Бу вакыт эчендә без программа таләп иткән нәтиҗәләргә ирешә алмыйбыз. Чөнки балалар урамда , мәктәптә иптәшләре белән күбрәк рус телендә генә аралаша. Гаиләдә дә күбесенең ана телендә аралашу мөмкинлеге юк. Чын татар балаларының катнаш гаиләдә тәрбияләнүче балалар белән бер сыйныфта белем алуы да кыенлыклар тудыра. Тел белмәүче балаларга татар теле укытуның төп максаты – аларны бу телдә сөйләшергә, тыңлап аңларга, укырга һәм язарга, сүзләрне дөрес әйтә белергә өйрәтү, сүз байлыгын арттыру. Шуңа күрә, укучыларны фән белән кызыксындыра белү, аларда татар телендә аралашу ихтыяҗы тудыру мөһим максат булып тора.

Без бу максатны тормышка ашыру өчен татар халык мәдәниятына, традицияләренә мөрәҗәгать итәргә булдык. Халык традицияләрен белем бирү процессында куллануның тәрбияви роле дә бик зур. Татар халкы борын-борыннан авырлыкларны җиңеп, үз телен, үз милләтен, үз гореф-гадәтләрен саклап килгән халык. Халкыбызның гасырлар буена җыелган тәҗрибәсе: мәкальләре, әйтемнәре тәрбия баскычыннан җитәкләп югарыга менгезә, нindidер бер илаһи рәхәтлек хисләре кичерергә мәҗбүр итә. Шуңа курә балаларга халык авыз иҗатын, гореф гадәтләрен өйрәнү бик кирәк. Безнеңчә, нәкъ шушы материалда тупланган белем бирү кунекмәләре балаларыбызны халыкча тәрбияләнгән диеп тоярга ярдәм итәр. Һәр халыкның үзенә хас традицияләре бар, әлбәттә. Ләкин традицияләр төрле булуга карамастан, максаты барысының да бер: киләчәк буынга тиешле тәрбия бирү. Халыкның иң күркәм гореф-гадәт һәм йолаларының милләтара мөнәсәбәтләрнең бүгенге катлаулы чорында дуслык, татулык урнаштыруда, яшь буынга белем һәм тәрбия бирү эшчәнлегендә терәк булып торуын һәркем ачык белә. Тема бүгенге көндә бик актуаль.

3. Максаты һәм бурычлары

Максаты:

Балаларга үз халкының милли һәм рухи байлыкларын өйрәтү; киләчәктә халкыбызның йола-бәйрәмнәрен, җырларын, гореф-гадәтләрен торгызуга күпмедер нигез, таяныч булырлык белемнәрне бирү; эстетик зәвыклы, креатив, иҗади шәхес тәрбияләү.

Бурычлары:

- сөйләм телен үстерү, коммуникатив дәрәҗәсен күтәрү, социальләштерү.
- кирәкле мәгълүматны таба белергә өйрәтү;
- эстетик зәвыклы, креатив, иҗади шәхес тәрбияләү;
- халык авыз иҗатына, йолаларына кызыксыну тәрбияләү.
- гаилә тәрбиясе һәм милли мохит булдыру;
- балаларда милләтебез белән горурлану хисе тәрбияләү;
- татар халкының гореф-гадәтен дәрестә һәм дәрестән тыш чараларда куллану.

4. Проектның максатчан төркемнәре

- Татарстан җирендә яшәп, рус мохитендә тәрбияләнүче Зеленодольск муниципаль районы 5 нче гимназиясенең 3 нче сыйныф укучылары;
- балаларның ата-аналары, әби-бабайлары.

5. Тормышка ашыру шартлары

- Каралган барлык теоретик материалны өйрәнү һәм барлык практик шөгыльне үтәү.
- Һәр балага индивидуаль якын килү, һәр балага шәхес итеп карау.
- Дидактик материалдан һәм информацион - коммуникатив технология чараларыннан файдалану.

6. Көтелгән нәтиҗәләр

№	нәтиҗәләр	вакыты
1	укучыларның бер-берсе белән туган телдә аралашуы	ел дәвамында
2	туган телдә сүз байлыгын арттыру	ел дәвамында
3	төрле мәгълүмат чаралары белән эшләргә өйрәнү	ел дәвамында
4	татар халкының гореф-гадәтен дәрестә һәм дәрестән тыш чараларда куллану	ел дәвамында
5	үзләренең иҗади эшләрен яклау һәм газета – журналларда бастыру	ел дәвамында
6	милләтнең рухи мәдәнияте өлеше буларак туган телнең әһәмиятен аңлау, татар телен саклау	ел дәвамында
7	«Балалар фольклоры нәрсә турында сөйли?», сыйныф сәгате үткәрү	сентябрь
8	«Бабамның түбәтәе, әбиемнең калфагы», милли киемебезне бизәүче элементлар белән танышу, ясау	сентябрь
9	К.Тинчурин исемендәге театрның «Былтыр маҗаралары»спектакленә бару	октябрь
10	туган (татар) телебездә әкият язу, уку бәйгесе оештыру	октябрь
11	әниләр көне уңаеннан «Җырлыйк әле» хорлар ярышы фестивалендә катнашу	ноябрь
12	«Салават күпере», «Сабантуй» журналларына язылу	ноябрь
13	Без – нәни артистлар! (театр әзерләү)	декабрь

7. Эчтәлеге

№	Тема	3 сыйныф
1.	Балалар фольклоры.	6
2.	Татар халык әкиятләре.	5
3.	Мәзәкләр.	2
4.	Татар халык җырлары.	3
5.	Татар халык бәйрәмнәре.	2
6.	Татар исемнәре.	2
7.	Милли киемнәр	3
8.	Өстәл әдәбе.	4
9.	Татар телендә нәшер ителүче балалар журналлары.	2
10	Иҗади эшләргә корылган дәресләр	5
		34

1. **Балалар фольклоры.**

Балалар фольклоры турында төшенчә бирү, китаплар белән таныштыру. Тизәйткечләр, санамышлар, табышмаклар, хәрәкәтле такмаклар,мәкальләр җыю. (Хәрәкәтле такмакларның максаты – авазларны дөрес әйтергә өйрәтү, хәрәкәтләрне такмаклау гамәле белән координацияләү, хәрәкәтләр сайлаганда балаларга иҗат өчен мөмкинлекләр бирү, оялу, киеренкелек хисеннән котылу өчен шартлар тудыру).

2.Татар халык әкиятләре.

Татар халык әкиятләре белән танышу. Әкият сайлап алып сәхнәләштерү яки курчак театры оештыру, түгәрәк җитәкчеләре белән элемтәдә булу.

3. Мәзәкләр. Татарча мәзәкләр уку.

4. Татар халык җырлары.

Татар халык җырлары белән танышу. Музыка укытучысы Хисамова Зөлфия Мирзаевна белән тыгыз элемтәдә эшләү.

5. Татар халык бәйрәмнәре.

Татар халык бәйрәмнәре турында мәгълүмат бирү. “Сөмбелә”, “Нәүрүз”, “Сабантуй” бәйрәмнәрен үткәрү өчен әзерлек эшләре алып бару.

6. Татар исемнәре.

Кайбер татар исемнәре белән танышу. Мәгънәләрен билгеләү. Шәҗәрә төзү. Тарих һәм әдәбият укытучылары белән берлектә эшләү.

7.Милли киемнәр.

Татар халкының милли киемнәре белән таныштыру. Кием әдәпләре турында әңгәмә оештыру.

11.Өстәл әдәбе.

Татар халык ашлары турында әңгәмә оештыру. Табын әдәпләре. Кунак чакыру, кунакка бару темасына диалоглар. Мәктәп ашханәсе пешекчесе белән тыгыз элемтәдә булу.

9.Татар телендә нәшер ителүче балалар журналлары.

“Сабыйга”, “Салават күпере” журналлары белән таныштыру, мөхәррирләр белән очрашу, иҗади эшләрне бастыру.

10.Иҗади эшләргә корылган дәресләр бәйрәмнәр үткәрүгә, яисә эзләнү, фәнни-тикшеренү эшен оештыруга бирелә.

8. Тематик планлаштыру

3 нче сыйныф – 34 сәгать

№	Тема	Сәгать саны
1	Балалар фольклоры нәрсә турында сөйли?	1
2	Синең телең баймы?	1
3	Тапкырга - табышмак.	1
4	Татар халык сынамышлары.	1
5	Тематик мәкальләр җыю.	1
6	“Әкият”тә кунакта	1
7	Әкиятләр. Аларның төрләре.	1
8	Әкиятне ничек башларга һәм ничек тәмамларга?	1
9	Әкият язам утырып, кәгазь битен тутырып.	1
10	Әкиятләр уку бәйгесе.	1
11-12	Без – нәни артистлар! (театр әзерләү)	2
13	Сүз куәте нинди була? Мәзәкләрне урынлы куллану.	1
14	Хуҗа Насретдин кем ул?	1
15	Кем катырак көлдерер? (Көлдергечләр уку бәйгесе.)	1
16	Җыр – кемнәрнең иҗат җимеше?	1
17	Татар халык җырларында кеше исемнәре.	1
18	Театрда кунакта.	1
19	Татар халык бәйрәмнәре.	1
20	Татар халкының дини бәйрәмнәре һәм йолалары.	1
21	Гаилә бәйрәме “Аулак өй”	1
22	Татар халкында исем кушу йоласы.	1
23	Борынгы исемнәр тарихы.	1
24	Милли киемебезне бизәүче элементлар.	1
25	Бабамның түбәтәе, әбиемнең калфагы.	1
26-27	Курчакка милли күлмәк тегү.	2
28	Татар халык ашларының күптөрлелеге. Минем әнием – татар халык ашлары остасы!	1
29	Кунак булсаң, тыйнак бул!	1
30	Кунакларны каршы алу һәм озату.	1
31	Күчтәнәч серләре.	1
32	“Сабантуй” журналы - минем дустым!	1
33	Почта бүлегенә экскурсия. Балалар өчен иҗат ителгән газета-журналларга язылу.	1
34	Йомгаклау дәресе.	1

9. Нәтиҗә

Балалар тәрбияләгәндә халкыбыз хәзинәләрен куллану - балаларның иҗади күзаллауларын арттыра, логик фикерләү сәләтен үстерә. Балаларда дуслык, гаделлек, зирәклек тәрбияләнә; тырыш, сәләтле, нык ихтыярлы булып үсүләренә этәргеч бирә; ярдәмләшү, игътибарлылык кебек матур сыйфатлар тәрбияли, кече яшьтән бала күңелендә туган төбәгенә, ана теленә, милләтенә мәхәббәт, ихтирам хисләре уята.

10. Әдәбият:

1. Әхмәтов С., Уйныйбыз да, җырлыйбыз да... // Яр Чаллы: КамАЗ акционерлык җәмгыятенең газета – кит. нәшр., - 1991. -9 бит.
2. Кукшин Р., Татар балалар антологиясе // Казан: Татар. кит. нәшр., -1983. - 3 бит.
3. Нүрзия, Татар сынлы сәнгате // Казан: Татар. кит. нәшр., - 1999. – 16 бит.
4. Сафиуллина Г. М. , Гарифуллина М. Я., Мөхәммәтҗанова Ә. Г., Хәсәнова Ф. Ф., Татар телендә башлангыч гомуми белем бирү мәктәбендә әдәби уку» предметын укыту программасы // Казан: Мәгариф – Вакыт нәшр., - 2010. – 27 бит.
5. Фәхретдин Р., Тәрбияле бала // Казан: Татар. кит. нәшр., - 1999. — 7бит.
6. Ягъфәров Р.И., Татар халык уеннары // Казан: Татар. кит. нәшр., - 1998. – 156 бит.